

Lovforslag nr. L 255. Fremsat den 27. april 1994 af justitsministeren (Erling Olsen)

Forslag

til

Lov om ændring af straffeloven

(Forvoldelse af fare for smitte med livstruende og uhelbredelig sygdom)

§ 1

I straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 886 af 30. oktober 1992, indsættes i § 252 som stk. 2:

»Stk. 2. På samme måde straffes den, der på hensynsløs måde forvolder fare for, at nogen smittes med en livstruende og uhelbredelig sygdom.«

§ 2

Loven træder i kraft den 15. juni 1994.

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne, men kan ved kongelig anordning helt eller delvis sættes i kraft for denne landsdel med de afvigelser, som de særlige færøske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Indledning

Lovforslaget sigter til at skabe hjemmel i straffeloven til at straffe personer, der skaber fare for, at andre smittes med en livstruende og uhelbredelig sygdom. Der tænkes her hovedsagelig på fare for overførsel af HIV- smitte, der fører til sygdommen AIDS.

2. Gældende ret

Straffeloven af 10. februar 1866 indeholdt i § 181 en bestemmelse om straf for den, »som vidende eller med formodning om at være behæftet med venerisk smitte, øver utugt med en anden.« Reglen suppleredes af § 4 i loven af 30. marts 1906 om modarbejdelse af offentlig usædelighed og venerisk smitte, der indeholdt en særlig påtaleregel med henblik på de tilfælde, hvor ægtefællen var den smittede.

2.1. Ved straffeloven af 15. april 1930 blev de nævnte bestemmelser erstattet af § 256, stk. 1, om straf af hæfte eller fængsel indtil 4 år for den, der »ved samleje eller andet kønsligt forhold udsætter nogen for at blive smittet med kønssygdom, når han har været eller burde have været klar over smittefaren.« Var den for smitte udsatte person gerningsmandens ægtefælle, fulgte det af bestemmelsens stk. 2, at påtale – som hidtil – kun fandt sted efter ægtefællens begæring.

Ved straffelovens § 259 udvidedes strafansvaret til også at omfatte den, der »ved grov uagtsomhed volder nærliggende fare for, at nogen smittes af kønssygdom.«

§ 256 opfattedes som et konkret færedelikt, dvs., at det var en betingelse for strafansvar, at der kunne føres bevis for, at der ved f.eks. et samleje var opstået en konkret fare for smitteoverførelse.

2.2. Ved lov nr. 193 af 4. juni 1947 om bekæmpelse af kønssygdomme indførtes regler om smitteopsporing. Desuden pålagdes den enkelte en strafsanktioneret pligt til dels at underkaste sig lægebehandling, dels at videregive oplysninger om smittekilden. I til-

fælde af sigtelse for overtrædelse af straffelovens §§ 256 eller 259 var der hjemmel til tvungen undersøgelse.

2.3. Ved lov nr. 212 af 4. juni 1965 ophævedes bestemmelserne i straffelovens §§ 256 og 259. Samtidig indførtes lignende bestemmelser i kønssygdomsloven af 1947, jf. lov nr. 209 af samme dato. Dog blev strafferammemaksimum sat ned til fængsel indtil 2 år.

Om baggrunden for ophævelsen af §§ 256 og 259 henvises i lovforslagets bemærkninger til, at tilsvarende bestemmelser ville blive optaget i kønssygdomsloven, og at bestemmelserne i den hidtil gældende affattelse i øvrigt var upåkrævede og delvis forældede.

Ændringen af strafferammen var hovedsageligt båret af et ønske om i højere grad at tilpasse strafferammen til det faktiske udmålingsniveau. Herom henvises til Folketingstidende 1964/65, tillæg A, spalte 935.

Om baggrunden for forslaget om overførelse af bestemmelserne fra straffeloven til kønssygdomsloven hed det i indenrigsministerens fremsættelsestale, jf. Folketingstidende 1964/65, spalte 1886-1887, at man fandt det hensigtsmæssigt og systematisk rigtigt, at lovgivningen herom henhørte under indenrigsministeren og dermed Sundhedsstyrelsen.

2.4. Ved lov nr. 287 af 23. maj 1973 om bekæmpelse af kønssygdomme, § 10, gennemførtes en yderligere sænkning af maksimumstrafferammen til fængsel indtil 6 måneder, og gerningsindholdet blev indsnævret til: »den, der gentagne gange eller i øvrigt under skærpende omstændigheder ved samleje eller andet kønsligt forhold forsætligt udsætter nogen for at blive smittet med kønssygdom.« Af forarbejderne fremgår, at man ved affattelsen af straffebestemmelsen især havde for øje, at der nu var tale om bekæmpelse af smitsomme, men dog helbredelige sygdomme, jf. herved Folketingstidende 1972/73, tillæg A, spalte 4221 ff.

2.5. Kønssygdomsloven – der dog ikke omfattede AIDS – blev ophævet ved lov nr. 224 af 13. april 1988. Under behandlingen af lovforslaget blev det bl.a. drøftet, om straffelovens bestemmelser om legemskrænkelser kunne finde anvendelse på forsætlig smitteoverførsel. Herom henvises nærmere til Folketingstidende 1987/88, tillæg A, spalte 3158 ff., tillæg B, spalte 560, og Folketingets forhandlinger, spalte 6292 ff. og 8876 ff.

2.6. Straffelovens § 192, stk. 1 og 2, indeholder bestemmelser om forvoldelse af fare for udbredelse af smitsom sygdom gennem overtrædelse af bestemmelser i særlovgivningen. Efter straffelovens § 192, stk. 1, straffes således med hæfte eller med fængsel indtil 3 år den, som »ved overtrædelse af de forskrifter, der ved lov eller i medfør af lov er givet til forebyggelse eller modarbejdelse af smitsom sygdom, forvolder fare for, at sådan sygdom vinder indgang eller udbredes blandt mennesker.« Bestemmelsens stk. 2 indeholder en skærpet strafferamme på fængsel indtil 6 år med henblik på tilfælde, hvor sygdommen ifølge lovgivningen skal undergives eller på gerningstidspunktet er undergivet offentlig behandling, eller hvor der er truffet særlige forholdsregler mod sygdommens indførelse i landet.

De nævnte bestemmelser er indskrænket til tilfælde, hvor der objektivt er forvoldt *konkret* fare for, at den pågældende sygdom vinder indgang eller udbredes. Herudover kræves, at faren er forvoldt ved overtrædelse af udtrykkelige forskrifter, der sigter mod at hindre sygdommens udbredelse. Det er således ikke tilstrækkeligt, at faren alene skyldes uforvarsomt adfærd.

Om sygdomme, der er omfattet af § 192, stk. 1 og 2, kan henvises til lov nr. 114 af 21. marts 1979 med senere ændringer om foranstaltninger mod smitsomme sygdomme med liste A og B.

Anvendelsen af § 192, stk. 1 og 2, forudsætter som udgangspunkt, at der kan føres bevis for, at gerningsmanden ved sin handling har haft forsæt til forvoldelse af konkret fare. Efter § 192, stk. 4, kan strafansvar imidlertid også pådrages, såfremt der alene kan føres bevis for grov uagtsomhed, men i så fald gælder en maksimumstrafferamme på fængsel indtil 6 måneder, ligesom der er mulighed for at idømme bøde.

2.7. Straffelovens almindelige regel om forsætligt fareforvoldende handlinger findes i § 252, hvorefter den, der »for vindings skyld, af grov kådhed eller på lignende hensynsløs måde volder nærliggende fare for nogens liv eller førlighed«, straffes med hæfte eller med fængsel indtil 4 år. En sådan generel bestem-

melse om strafansvar for groft fareforvoldende handlinger fandtes ikke i straffeloven af 1866 og var således en nydannelse i straffeloven af 1930.

§ 252 er i lighed med den nu ophævede særlige bestemmelse i § 256 om farefremkaldelse ved smitteoverførsel, jf. pkt. 2.1., et konkret faredelikt. Det indebærer, at der i det enkelte tilfælde skal kunne føres bevis for, at der objektivt set har været fare for en anden persons liv eller førlighed.

Subjektivt kræves, at gerningsmanden har handlet med forsæt, dvs. kendskab til situationens omstændigheder og bevidsthed om, at der forvoldes fare. Offerets samtykke til den fareforvoldende handling har som udgangspunkt ikke diskulperende virkning, således at gerningsmanden af denne grund kan være straffri, men et samtykke kan imidlertid efter omstændighederne indebære, at gerningsmanden udelukkes fra strafansvar på grund af manglende forsæt.

Faren skal efter bestemmelsens ordlyd have været »nærliggende«. I dette udtryk antages at ligge et krav om, at der har været tale om en *åbenbar og væsentlig* risiko for følgens indtræden.

§ 252 har navnlig fundet anvendelse i tilfælde af farlige knivkast, affyring af skud, f.eks. under jagt, på gaden eller i private haver eller fra altaner og vinduer, og ved hasarderet kørsel, hvor gerningsmanden har kørt bil på en sådan måde, at et offer har måttet hage sig fast i bilen.

3. Højesterets dom af 14. april 1994

I afgørelser af henholdsvis 12. marts 1993 og 18. august 1993 fandt Københavns Byret og Østre Landsret, at straffelovens § 252 kunne anvendes på en person, der gentagne gange havde haft ubeskyttet seksuel omgang med nogle kvinder, uanset at han var bekendt med at være smittet med HIV.

Ved Højesterets dom af 14. april 1994 fandt Højesteret imidlertid, at der ikke var grundlag for at anvende straffelovens § 252 i disse tilfælde. Højesteret henviste herved bl.a. til, at der i lyset af Folketingets drøftelser ved ophævelsen af kønssygdomsloven i 1988 ikke er tilstrækkelig sikker hjemmel for at straffe sådanne forhold efter straffelovens § 252. Ved straffastsættelsen for samleje med mindreårige piger tillagde Højesteret det imidlertid skærpende virkning, at den pågældende havde udsat de mindreårige piger for risiko for HIV-smitte.

4. Justitsministeriets overvejelser og forslag

Udgangspunktet i den danske sundhedspolitiske indsats mod HIV-smitte og AIDS er og bør være, at det påhviler den enkelte at beskytte sig selv mod overførsel af HIV-smitte i forbindelse med kønslig

omgang m.v. Alligevel kan det forekomme stødende for retsbevidstheden, hvis en person, der er klar over at være smittet med HIV-virus, har samleje med eller på anden måde udsætter andre for smitten uden at søge at beskytte de pågældende eller at gøre dem bekendt med smitterisikoen.

For at imødegå sådan hensynsløs adfærd foreslås det, at straffelovens § 252 suppleres med en bestemmelse om fareforvoldelse for smitte med denne dødelige sygdom.

Bestemmelsen er imidlertid ikke begrænset til smitte med HIV-virus. Afgørende er, om sygdommen er livstruende og uhelbredelig. Også andre livstruende og uhelbredelige sygdomme, der overføres ved smitte, kan således efter omstændighederne være omfattet. Viser det sig omvendt på et tidspunkt muligt at behandle HIV-smitte og AIDS, således at patienterne helbredes, eller således at sygdommen ikke længere er dødelig, kan der ikke antages at være behov for det stærke strafferetlige værn. HIV-smitte og AIDS bliver i så fald at sammenligne med sygdomme, som kan helbredes, eller som ikke er livstruende, hvor der ikke gælder noget generelt strafferetligt værn, men hvor bestemmelsen i straffelovens § 192, jf. herom ovenfor pkt. 2.6., efter omstændighederne kan bringes i anvendelse.

Den foreslåede bestemmelse retter sig mod den, som på hensynsløs måde volder fare for smitte med sygdomme af den nævnte art, typisk AIDS. For så vidt angår overførsel af HIV-smitte, der er bestemmelsens hovedanvendelsesområde, tænkes der her ved på samleje, anden kønslig omgængelse, hvorved smitte påviseligt kan overføres, samt anden adfærd, der kan medføre smitte, f.eks. afgivelse af sæd til ukontrolleret, privat anvendelse, overladelse af inficerede sprøjter, kanyler og lignende til andres brug m.v.

Fareforvoldelsen skal være *hensynsløs*. Heri ligger, at den, der har søgt at beskytte andre mod smitteoverførselen, ikke kan straffes. Er der således tale om samleje, hvor der er anvendt kondom eller lignende beskyttelsesmidler, der almindeligvis af lægevidenskaben anses for effektive til at modvirke overførsel af smitte ved kønsakter af den pågældende type, ifalder den HIV-smittede ikke strafansvar. Oplyser den smittede klart sin seksualpartner om at være HIV-smittet, og ønsker partneren alligevel at gennemføre kønsakten ubeskyttet, kommer strafansvar heller ikke på tale. På tilsvarende måde vil en narkoman, der udlåner brugte sprøjter og kanyler til en anden med oplysning om at være HIV-positiv, ikke kunne straffes, hvis modtageren uanset denne viden beslutter sig til at anvende injektionssprøjten eller

kanylen. Et gyldigt samtykke fritager således for strafansvar efter § 252, stk. 2.

Det må endvidere fremhæves, at enkeltstående tilfælde af ubeskyttet samleje eller tilsvarende homoseksuelt forhold mellem en HIV-smittet og en rask person ikke nødvendigvis fører til, at bestemmelsen er overtrådt. I tilfælde, hvor der foreligger særlig hensynsløshed eller andre skærpende omstændigheder, f.eks. hvor der er tale om samleje m.v. med en mindreårig, eller hvor der tillige begås voldtægt, eller hvor gerningsmanden har udvist svig med hensyn til smittefaren, kan strafansvar dog gøres gældende for et enkeltstående tilfælde.

Det er yderligere en betingelse for strafansvar, at der volder fare for, at nogen *smittes* med den livstruende og uhelbredelige sygdom. Er der således tale om et ubeskyttet samleje mellem to personer, der begge er HIV-positive, kan ingen af dem (på ny) smittes med sygdommen, og ingen af dem kan derfor ifalde strafansvar. Viser en HIV-test af forurettede på tidspunktet for sagens pådømmelse, at forurettede er HIV-smittet, må det afgøres ud fra en sædvanlig bevisvurdering, om forurettede må antages at have været HIV-smittet på det tidspunkt, hvor samleje m.v. med gerningsmanden fandt sted, eller om smitten må antages at være påført ved samlejet m.v. med gerningsmanden eller senere.

Også andre end den, der selv er HIV-smittet, kan ifalde strafansvar efter bestemmelsen. Tænker man sig således en person, der medvirker til, at en HIV-smittet har ubeskyttet samleje med andre vel vidende, at den pågældende er smittet, kan der efter omstændighederne ifaldes ansvar for medvirken, jf. straffelovens § 23. På tilsvarende måde kan efter omstændighederne en rask person straffes efter bestemmelsen, hvis den pågældende med forsæt hertil medvirker til et overfald, hvor den overfaldne stikkes med en HIV-inficeret injektionssprøjte.

Det er en betingelse for strafansvaret, at der skabes *fare* for smitte med den livstruende og uhelbredelige sygdom, typisk AIDS. Faren skal imidlertid ikke som i § 252, stk. 1, være nærliggende. Som det fremgår ovenfor pkt. 2.7., ligger der heri, at fare for smitte skal være åbenbar og væsentlig. Risikoen for overførsel af smitte ved et ubeskyttet samleje eller tilsvarende homoseksuelt forhold ligger antagelig under 1 pct. Denne smitterisiko kan ikke med sikkerhed siges at være nærliggende i den nævnte betydning. For også at kriminalisere sådanne ubeskyttede samlejer m.v. mellem en HIV-smittet og en rask person anvendes i bestemmelsen alene udtrykket *fare*.

Det er heller ikke en betingelse for bestemmelsens anvendelse, at det kan bevises, at offeret i det konkrete tilfælde er blevet smittet. Det er tilstrækkeligt,

at det bevises, at gerningsmanden har foretaget en handling eller undladelse, der typisk er farlig ved at skabe risiko for smitte af den i bestemmelsen nævnte karakter, f.eks. at en HIV-smittede har haft ubeskyttet samleje.

Sygdommen skal som nævnt være *livstruende* og *uhelbredelig*. Heri ligger, at det skal være overvejende sandsynligt, at personer, der smittes med sygdommen, i almindelighed afgår ved døden inden for et kortere åremål, dvs. indenfor maksimalt 10-15 år. Kan sygdommen bringes til ro, f.eks. gennem sædvanlig lægelig behandling, således at smittede personer i de fleste tilfælde lever længere end dette tidsrum, kan bestemmelsen ikke anvendes. Sygdommen skal også være uhelbredelig. Dette indebærer, at sygdomme, som – hvis patienten undergives rettidig, sædvanlig lægelig behandling – almindeligvis kan helbredes, heller ikke omfattes af bestemmelsen. Det gælder f.eks. livstruende sygdomme som kopper, kolera, tyfus, meningitis og lignende. Bestemmelsens anvendelsesområde bliver således især AIDS og smitte med HIV-virus. Også andre sygdomme kan imidlertid tænkes omfattet efter en konkret vurdering.

Det er en betingelse for et strafansvar efter § 252, stk. 2, at der foreligger *forsæt*. Forsættet skal omfatte alle elementer i gerningsbeskrivelsen. Dette indebærer eksempelvis, at gerningsmanden skal vide eller anse det for overvejende sandsynligt (sandsynlighedsforsæt), at der foreligger en smitterisiko. Er den pågældende testet for HIV-virus og fundet positiv, er denne betingelse selvsagt opfyldt. Selv om dette vil være den typiske situation, er det dog ingen ufravigelig betingelse for strafansvar, at det kan bevises, at der har været foretaget en positiv HIV-test. Også i tilfælde, hvor det på anden måde med den fornødne sikkerhed kan godtgøres, at den pågældende har vidst eller bestemt antaget at være HIV-smittede, kan strafansvar komme på tale. Som eksempel kan nævnes en læge, der er smittede med HIV-virus, og som selv – uden en HIV-test – er klar over dette, eller en person, der er bekendt med at have alle klare symptomer på AIDS i udbrud, men som ikke er testet.

Gerningsmandens forsæt skal endvidere omfatte spørgsmålet om, hvorvidt den forurettede var ikke-smittede på gerningstidspunktet. Den retlige betydning af eventuelle faktiske vildfarelser med hensyn til forurettedes helbredstilstand på dette punkt må afgøres efter dansk rets almindelige forsætslære.

Som ovenfor nævnt kan strafansvar efter omstændighederne også gøres gældende over for personer, der medvirker til overførsel af smitte. Her er forsætskravet opfyldt, hvis det med den fornødne sikkerhed kan godtgøres, at den pågældende var bekendt med

smitterisikoen, også selv om der ikke foreligger bevis for, at vedkommende var gjort bekendt med resultatet af en test for HIV-virus.

Forsættet omfatter også hensynsløsheden. Dette indebærer, at en person, der søger at hindre udbredelsen af smitte, men hvor dette af grunde, der ikke kan tilregnes ham, mislykkes, ikke kan straffes. Tænker man sig således en HIV-smittede person, der har samleje med en anden under anvendelse af kondom, men hvor kondomet glider af eller er bristet, uden at det bemærkes, kan strafansvar ikke gøres gældende.

Forsættet skal tillige omfatte, at der er tale om smitte med en livstruende og uhelbredelig sygdom. Med det oplysningsniveau, der er etableret, må det generelt lægges til grund, at den danske befolkning og udlændinge med ophold her i landet har kendskab til, at HIV-virus og AIDS er livstruende og uhelbredelig. Ved eventuelle andre sygdomme, som er livstruende og uhelbredelige, kan der imidlertid være tale om, at den pågældende ikke var bekendt med risikoen for smitte eller med sygdommens karakter. I så fald foreligger der ikke det fornødne forsæt, og bestemmelsen kan ikke anvendes.

Strafferammen i § 252, stk. 2, er som i stk. 1 hæfte eller fængsel i indtil 4 år. Over for den, der ikke er fyldt 21 år, er der mulighed for at idømme bødestraf efter reglen i straffelovens § 91, stk. 2. Strafniveauet forudsættes at komme til at svare til det hidtidige ved overtrædelse af § 252, dvs. som udgangspunkt en kortere ubetinget frihedsstraf. Har den pågældende haft forsæt til at begå andre og alvorligere straffelovsovertrædelser, f.eks. grov legemsbeskadigelse (§ 246) eller manddrab, kan der i stedet straffes efter disse bestemmelser, eventuelt for forsøg. I øvrigt vil der kunne straffes i sammenstød med f.eks. straffelovens §§ 245, 216, stk. 2, og 222, stk. 2.

Lovforslaget skønnes ikke at have økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige af betydning.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser

Til § 1

Der henvises til de almindelige bemærkninger, pkt. 4.

Til § 2

Det foreslås, at loven træder i kraft den 15. juni 1994.

Til § 3

Bestemmelsen vedrører lovens territoriale gyldighedsområde.